tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 10 4 2011

Landschap lezen

Linda Koopman

Foto's: Linda Koopman.

De tuinderijen
op de Hoogegeest

Met heggen omheind perceel met bollen.

Vanaf Boekel, ten zuiden van Alkmaar, bereik je via de Hoogegeest de Buurtweg en de Startingerweg het dorp Akersloot. De kavels lopen aan beide zijden van deze weg naar lager land af, zijn voornamelijk als tuinderij in gebruik en worden door dichte heggen tegen wind en vee beschermd. Op een aantal percelen staan nieuwe woningen, sommige liggen braak, zijn leeggeruimd of worden als bouwkavel te koop aangeboden. Een cultuurlandschap dat snel verandert.

Landschap

Zodra er plannen waren ontwikkeld om een aantal tuinderijkavels langs de Buurtweg te verkopen voor nieuwbouw werd in 2006 archeologisch onderzoek uitgevoerd.
De lintbebouwing bleek langs de oudste strandwal van Noord-Holland te liggen die vanaf circa 3000 voor Christus continu bewoond geweest moet zijn. In 1175 werd Akersloot een zelfstandige parochie en groeide het uit tot een flink dorp bestaande uit 15 buurten, die nu nog zijn te herkennen: op de strandwal langs het Lange Meer (nu Alkmaardermeer) lagen van noord naar zuid Boekel, Lamoor, Hoorne, Molenbuurt, Hougeest, Middelbuurt, Dam en Sluisbuurt en op de meer westelijk gelegen strandwal lagen Vierhuysen, Watersij, Kerkgeest en Starting. Beide kwamen bijeen in de Kerkbuurt. Aan de andere zijde van het Alkmaardermeer hoorden de Woude en Stierop nog bij Akersloot. Het dorp werd toen omringd door meren en moerassen en men leefde voornamelijk van de visserij, zeevaart, scheepswerven en handel (zout en kalk), maar op de hogere gronden langs de strandwal kon men landbouw en veeteelt bedrijven. Door bedijkingen, ontginningen, turfwinning en bebouwen vanaf de late Middeleeuwen kwam het huidige landschap tot stand. Tijdens werkzaamheden in de tuinen worden wel eens bewijzen van de historie van deze regio gevonden. In februari 1932 vond een bloembollenkweker bij het diepspitten in zijn tuin aan de Buurtweg een leren zakje met een tiental zilveren munten, geslagen tussen 1562 en 1572.

Van zeevaart naar veeteelt naar akkerbouw naar bollenteelt

Na de drooglegging van de omringende meren in het begin van de 17e eeuw leefde men in Akersloot voornamelijk van de veeteelt en zuivelprodukten zoals boter en kaas. De mest verkocht men vooral aan de tuinders rond Beverwijk. Nadat men de mest op het eigen land aanbracht en vooral na de ▶

Geruimde kavel en heggen.

Perceel te koop.

introductie van kunstmest werd de grond geschikt voor tuinbouw. Vanaf ongeveer 1850 werden in deze tuinen, naast graan en aardappelen, vooral bieten en asperges verbouwd. Gezien de advertenties in de krant werd de oogst op het land geveild (groene veiling), naar de steden vervoerd, langs de deur en in de dorpswinkel verkocht.
Door de agrarische crisis, die in 1878 begon met de instorting van de graanhandel, en het grotere aanbod van zuivelprodukten van elders, daalden de prijzen, waardoor veel boeren rond 1880 overstapten op de bollenteelt. In deze slechte periode was het moeilijk het bedrijf draaiende te houden. Zonen trokken weg en arbeiders zochten werk in de opkomende industrie.
In 1891 werd in Akersloot een afdeling van de Koninklijke Vereniging van Bloembollencultuur opgericht met als doel 'de onderlinge belangen der bloembollencultuur en van de bloembollenhandel zoveel mogelijk te bevorderen'.
Men kweekte vooral 'bijgoed' zoals krokus, blauwe druif, scilla, anemoon, ranonkel, gladiool en lelie. Voor tulpen, narcissen en hyacinten was de grond minder geschikt. Om kosten te besparen werden buiten de notaris om groene veilingen georganiseerd door de in 1905 opgerichte vereniging Bloembollenkwekersbelang, een afdeling van wat nu het CNB is.
Na een dip tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam de export van bollen weer op gang. De telers legden zich vooral toe op de lelieteelt (vooral *Lilium speciosum*).

Crisisjaren

Tijdens de crisisjaren rond 1930 hadden de tuinders en bollenboeren het zwaar. In 1933 sprak de raad zelfs van 'de hulpeloosheid, waarin het bloembollenbedrijf verkeert' en over een dreigende verpaupering. Enkele bedrijven gingen failliet. Veel mensen leefden van de steun. Daar de gemeente deze lasten niet kon dragen besloten B en W van Akersloot de regering om subsidie te vragen en het Burgerlijk Armbestuur werd te hulp geroepen om de kleine bollenkwekers voor de ondergang te behoeden. Om de prijzen enigszins op peil te houden werden zelfs karren vol bollen langs de Uiterdijk in het Alkmaardermeer gestort.
Een verzoek om een toeslag op de steunuitkering te verstrekken werd in 1939 door de minister echter afgewezen.
Voor de werkloos geworden arbeiders werden werkverschaffingsprojecten ontwikkeld. Een van de projecten bestond uit het planten van heggen ter bescherming van de tuinen. In februari 1933 werd in de raad geopperd de westzijde van de Buurtweg vanaf de pastorie tot aan de Rommeldijk te beplanten met 'iepenvieren' met een bescherming van prikkeldraad om vraat van het vee tegen te gaan. Dit plan is niet conform het besluit gerealiseerd, want drie maanden later moesten B en W toegeven, dat ze naast de iepenhaag ook bomen hadden laten plaatsen nadat de weg was verbreed. Enkele raadsleden waren het niet met deze gang van zaken eens: de haag was te dicht op de weg geplant, zodat een hooiwagen er niet door kon en de bomen waren niet afgesproken. De voorzitter betuigde zijn spijt, maar vond dat de zaak erg werd opgeblazen. De hele operatie had slechts f50,60 gekost en de bomen zouden worden verplaatst.
In november kwam hetzelfde onderwerp weer ter tafel. De Nederlandsche Heidemij was ingeschakeld om te bepalen welke bomen het beste konden groeien in het

TE KOOP GEVRAAGD:
elke hoeveelheid
Sneeuwklokjes,
door P. VAN DUIN,
Bloembollenhandelaar, Akersloot.

● *Krantenknipsel uit de Schager Courant.*

● *Proefveld met* Erythronium.

open landschap. De raad besprak de voors en tegens: sommigen vonden dat een hoge boomsingel een goede afscheiding voor het vee, maar anderen achtten de wegen hier te smal voor. Ook de kosten waren van belang; kon het geld niet beter worden besteed aan het asfalteren van de wegen? Een laatste voorstel behelsde de aanplant van ligusters, waarvan men de kosten op f200,- tot f225,- schatte. Op één raadslid na kon men zich hier wel in vinden. Deze dichte heggen waren bij kruispunten nog al eens de oorzaak van ongelukken, omdat ze het uitzicht belemmerden. Naar aanleiding daarvan werd in de raad meermalen besproken welke heggen moesten worden geknipt en er werd ook geklaagd over de te hoge snelheid van auto's en motorfietsen.

Na de Tweede Wereldoorlog

Al snel bleek de teelt van lelies heel geschikt te zijn op deze kalkarme zandgrond. Om de telers goed te informeren werd in 1947 de Lelievereniging Akersloot opgericht en om de bloem te promoten werd jaarlijks een lelietentoonstelling (Liliade) georganiseerd. Deze groeide in de jaren zestig uit tot een groot succes. De daarop volgende jaren kwamen er zo veel bezoekers op af, dat de exposanten ermee wilden stoppen; ze kregen nauwelijks de tijd om met afnemers en experts te praten. Na een grote stormschade in 1977 werd in 1978 de laatste Liliade in Akersloot georganiseerd.

In dezelfde periode kreeg de gemeente ruimtegebrek voor uitbreiding van de bebouwing; 12 tot 13 ha van de beoogde landbouwgrond was in gebruik voor de bollencultuur en enkele grotere kwekers zetten een nieuw bedrijf in Limmen op. Later zijn meerdere telers verhuisd naar Noord-Brabant, de Boekelermeer, 't Zand en de Wieringermeer.
Op de kavels die nu nog als tuin worden gebruikt staan in het vroege voorjaar bolgewassen. Het valt op, dat daar bijzondere soorten tussen zitten, zoals een perceel *Erythronium*. De betreffende tuinder heeft deze soort als proef aangeplant en hoewel een deel van de oogst door muizenvraat verloren is gegaan, voert hij de resterende bolletjes uit naar Engeland waar ze in rotstuinen toegepast worden.
Een aantal kavels zijn met schuren bebouwd en ook wordt er een gebruikt als caravanstalling. Vele kavels liggen braak.
Hier en daar zijn de heggen weggehaald, zodat de kale percelen als bouwkavel kunnen worden aangeboden. Bij meerdere nieuwe woningen zijn de oude heggen vervangen door heggen van groenblijvende bomen en struiken, maar er zijn nog percelen waar de heggen van liguster, meidoorn en haagbeuk er nog mooi bij staan, een herinnering aan een lang vervlogen tijd.

Linda Koopman
lc.koopman@hetnet.nl

● *De Zwartedijkspolder aan de westzijde van de Hoogegeest ligt beduidend lager.*

Bronnen

● BERG, A.A. VAN DEN, 1976. Akersloot door de eeuwen heen. Akersloot.
● DORRESTEIN, T., 1982. Akersloot, dorp van wind en water. Akersloot.
● HACQUEBORD, P.J., 2000. Akersloot in vervlogen jaren.
● HISTORISCHE VERENIGING AKERSLOOT: Tijdschrift De Groene Valck 1984 – 2007.
● MOOIJ, E., 2008. Het Castricumse landschap…een geschiedenisboek. Castricum.
● VERMEULEN, A.J.C., 1981. Akersloot, een zeevarend dorp 1547–1731. Zoetermeer.
● VESTIGIA BV, 2010. Archeologiebeleid gemeente Castricum. Amersfoort.

● Historische kranten en tijdschriften.